

Ha estat dit, amb justícia, que així com el monestir de Santa Maria de Ripoll era el símbol de la Catalunya Comtal, amb les sepultures dels més destacats dels Comtes de Barcelona, el monestir de Santa Maria de Poblet esdevenia ben aviat el símbol de la Catalunya unida amb Aragó sota el ceptre dels sobirans del Casal de Barcelona. En aquest canvi de lloc destinat a servir les cendres dels reis catalans - perquè, tot i que d'Alfons I el Cast els descendents de Guifré I es diran de manera preferent i sovint únics reis d'Aragó, llur catalanitat és, en tots moments, indiscutible - podriem veure també una consagració de la gran empremta reconquistadora que, sota Ramon Berenguer IV, i d'ent ja ~~XXXX~~ l'orientació donada pel pare d'aquest, Ramon Berenguer el Gran i del prelat inflammat de zel apostòlic i dotat de gran talent polític que fou sant Oleguer, desbordava dels límits de la Catalunya Vella per a emplenar totalment els que formarien els de la Catalunya estricte, o per dir-ho en un mot que ara recobra vigència, del Principat. Al cenobi pirinenc, bressol de la Reconquesta, succeïa, com a guardador de les despulles dels sobirans de Catalunya i Aragó, el cenobi cistercenc situat a les ribes del Francolí, en plena Catalunya Nova, encarat a les noves terres de Lleida i de Tortosa, de fa poc reunides al patrimoni nacional, encarat també a aquell regne de València que ja figura en el programa de conquestes i expansions dels prínceps del Casal de Barcelona.

Sembla també un símbol que sigui el primer rei de Catalunya i Aragó, aquell Alfons el Cast que succeïx Ramon Berenguer IV i la seva muller Beronella d'Aragó, el qui elegíxi per primera vegada Poblet com a indret on vol rebre la sepultura. Després de l'intermedi occità que troba el seu lamentable desenllaç a la batalla de Muret, un altre gran rei, després de liquidar de la millor manera possible els somnis ultrapienencs del seu pare, es llança a l'expansió peninsular i afegeix dos nous títols reials al seu nom. Jaume I, el conquistador, tria va també l'església de Poblet per a ésser-hi sebollit. Son aquests dos reis, aví i net respectivament, els qui donen a Santa Maria de

=====

I T R E S   S O B I R A N S   C A T A L A N S

E L   M O N E S T I R   D E   P O B L E T

TAS-593 (1)

Poblet el seu caràcter solenne de mausoleu dels reis d'Aragó. Després, dos altres reis, el fill i el net de Jaume el Conquistador, s'apartaran de la tradició tot just establerta i elegiran per a llur etern repos un altre monestir: el de Santes Creus. Però, amb tota la seva bellesa i la seva harmonia de proporcions, el monestir de les ribes del Gaià és petit i la seva església queda gloriósament curulla amb les dues tombes bessones on Jaume Pere el gran i el seu fill Jaume II. Dos altres reis catalans, els dos Alfons (el Liberal i el Benigne) obliden la indicació dels qui han triat Poblet com a mausoleu dels reis catalans. Després d'aquests, però, els altres sobirans de la Confederació catalano-aragonesa, sense excepció, fins a Ferran II, (que ja pot considerar-se com a rei de les Espanyes i inseparablement unit en vida i en mort als destins i als triomfs de la seva muller castellana) seran enterrats a Poblet i contribuiran d'una manera decisiva a donar a la gran església del monestir el seu caràcter de sepultura de reis, comparable al Saint-Denis francès o a l'Escorial dels Austries i els Borbons.

Tres reis catalans són, però, els que determinen d'una manera irrevocable aquest caràcter de Santa Maria de Poblet. Són un pare i dos fills que han regnat successivament i que, en diferents ocasions i amb intencions diverses, han mantingut contacte amb el gran cenobi del Cister. Voldria evocar breument les relacions que tots tres (el pare, que es feia dir Pere III i que coneixem més com a rei de les Cerdanyes o del Pinyal; els fills, Joan I, el Capador, i Martí I, l'Humà) van tenir amb Poblet, i de les quals són testimonis muts, malgrat les vicissituds doloroses per que han passat, els sepulcres reials que subsisteixen a la gran església del cenobi.

=====

P E R E   I I I ,   E L   P O B L E T

=====

Com és sabut, una de les tombes principals de Poblet és la del rei Cerimoniós. Pere, casat quatre vegades, hi reposa - o hauria hagut de reposar-hi, si el vandalisme i la incuria oficial no s'haguessin confabulat per a dispersar-ne, més o menys, les despulles - acompanyat en erigir per les tres primeres mullers. Val a dir que el rei del Pinyal tenia dret a obtenir un indret preferent, puix que ella el gran protector del monestir i que a la seva empenya es deu, en gran

manera, la consagració de l'església major de Poblet com a panteó dels reis catalans. En aquesta empena podriem destriar uns quants mobles: el sentit del cerimonial del rei que, petit de talla com és, arribat al tron per un concurs de circumstàncies que ell vol considerar providencials, s'estorça a donar a la seva jèrarquia tot el relleu i la pompa externa que la subratllaran als ulls del comú; l'aany d'imitar els més il·lustres dels seus avantpassats, sobretot el rei Jaume I, els dibarats testamentaris del qual s'estorça a esmenar, però del qual no pot estar-se d'admirar, tant com l'estatura - hom podria parlar de complexos d'interioritat, en aquest cas - l'ambició política i les orientacions en matèria de conquestes territorials, i fins i tot el fet que Jaume I hagués deixat escrita - o dictada - la seva Crònica; el sentit altament polític d'un rei de la baixa Edat Mitja, que sap que el feudalisme està caducat i que s'obre el període de la Monarquia, per la qual cosa la figura dels reis convé que sigui volta da d'una mena d'aura sagrada, que els conongui una mica, dintre les tombes solenes i artístiques, amb els sants dels retauls i dels altars que els voltien.

Hi ha un altre fet que ajuda a explicar el pes que adquirí, en el mecanisme estatal del conjunt que, per tradició, en diem la Corona d'Aragó, el monestir de Santa Maria de Poblet. Aquest fet és la personalitat de l'abat que, de cinc anys abans que nasqués el rei Pere III i fins a l'any 1348, regia la comunitat. Com del rei Cerimónis, poder dir de l'abat Ponç de Copons que fou el gran constructor. En l'Abadiment logi que hom suposa escrit pel P. Jaume Fortuny (1) ^{que descriu / La tasca d'aquest} home que, durant trenta-tres anys, fou l'ànima del Monestir, hi ha una ressenya sumària de les activitats de Ponç de Copons, que val la pena de reproduir: "Fou en lo monestir y altres parts molts y sumptuosos edificis, en la sagristia molts y rics vestiments y calcers y altres pessés de plata, lo tabernacle del altar major, sinc cadiras molt costosas peral Abat, sociis y ministres prop del Altar major de les quals vuy (1700 ?) no n'ha sino tres. Fou la Imatge de la Verge Maria de Argent, en la qual hi ja 88 marcs y sis onces. Hagué lo cos de Santa Colomina, lo qual ell mateix anà a portar de Paris y lo en-gastà en Argent en lo any 1332, pesà lo argent 58 marcs y set onces. Fou la custodia que porten lo Sant Sacrament als malalts, guarní la

(1) "Col·lecció de Manuscrits Inèdits de Monjos del Real Monestir de Santa Maria de Poblet", Manuscrit nº 7.- Editat per Joaquím Güterrent i Fontserè, Mas Catalonia, La Selva del Camp, 1949.

creu de cristal que portan lo Sant Sacrament lo dia del Corpus. Feu la campana, o seny major, l'any 1355, pesa 28 quintals. Feu també la que diuen de Copons l'any 1356, la qual antigament servia de rellotge. Feu portar la campana valenciana de Valencia. Comensa lo cimborí y nol pogué acabar. Feu las set capellas de la Iglesia que son en ves lo fossar, la darrera de las quals fonch la de Sant Mathieu, go es la dels Evangelistes, la qual fou acabada l'any 1353, vigilia de Nadal. Feu l'imatge de Sant Bernat de Alabastre que feu portar de prop de Girona, l'any 1358, y ultra de aquestes obres ne feu moltes d'altres, y passa prou tribulacions. En temps de aquest abat, l'any 1353, a mitj Juliol, fou mudat lo vas de D. Berenguer de Puigvert y del Bisbe de Ossa al conde de Freres, Duse de aquest abat era de noble llinatge y que dispongue ~~seu~~ son patrimoni, e quant podia haver de sons pares en les coses demunt dites. Va comprar cinc llocs en Urgell, es de saber: Castellserà, Bellmunt, Buseñit, Tornabous y la Fulliola, y cambiá Robinat, per lo lloc de Boldú, l'any 1341. Lo rey D. Jaume de Mallorca, vingué a Poblet y doná de almoyna 40 ciris grans y una púrpora rica y certa cantitat de diners pera que presessen a Deu per la anima de son pare y sos passats." He reproduit totalment el text atribuït al P. Fortuny, en la seva referència a l'Abat Copons, perquè l'activitat constructora ~~del~~ aquest, iniciada ja d'abans que Pere el Cerimoniós cenyís la corona reial (1356) havia de causar un cert respecte al nou rei d'Aragó, com la produïa al seu cunyat i aviat enemic, el rei de Mallorca, segons es desprèn de la seva visita a Poblet i dels donatius que va fer al monestir.

Precisament la política maquiavèlica "avant la lettre" i eficaçíssima per als seus objectius que mena Pere enfront del seu cunyat i cost el rei Jaume III de Mallorca està molt lligada amb Poblet, o almenys amb les repetides estades que Pere hi fa amb la seva cort. Obligat per les requestes del rei de Mallorca a definir-se en quant a un possible conflicte amb França - en el qual el rei d'Aragó no vol de cap manera deixar-se embolicar - reuneix a Poblet, l'any 1340, un Consell que li confirmi el que ja ha decidit de fer. També es a Poblet quan, l'any 1341 els missatgers de Jaume de Mallorca intenten de parlar amb ell i el rei els esquitja, anant-se'n a Valldigna a caçar senyals. El mateix any, a l'estiu, un esdeveniment familiar important es produïx per als reis d'Aragó en llur estada a Poblet: hi neix Constança, la filla gran, que un dia serà reina de Sicília, i que, abans de tenir cap fill mascle, Pere re destijava de fer proclamar com a hereva dels seus regnes.

Sabem que, en 1342, Pere el Cerimoniós encarregada a Mestre Aloy la

sèrie completa dels Comtes de Barcelona i dels seus successors Reis d'Aragó, en alabastre, pel preu conjunt de 355 lliures, més mil sous pel trasllat de les escultures a Barcelona. Han d'esser ~~ordinou~~ estàtues, ben exactes en quant a fidelitat de les fesomies i els vestits, i han d'ornar el Palau Major barceloní. Més endavant, canviara els seus projectes - potser abandona els d'aquelles estàtues dels seus avantpassats, les quals, en tot cas, no ens han pervingut - i orienta cap a Poblet la seva voluntat de constructor i de perpetuador de les glòries de la seva dinastia.

Es probablement en les moltes estades que feia a Poblet, sol o amb la família, i potser per consell de l'abat Copons, que la idea de fer construir les tombes reials es presenta a Pere III. Però l'any 1348 es produïx a Catalunya i a tots els estats del rei d'Aragó la gran epidèmia de la gnanola que feia l'escapada més abundant que s'hagi conegut en la història d'Europa i del món aleshores conegut. A Poblet sol, no sols moria l'abat Ponç de Copons (29 de juliol de 1348), sinó 59 monjos i trenta frares més de la comunitat. L'abat successor, Bernat de Palau, moria vuit dies més tard d'haver estat elegit (12 d'agost). El qui el substituïa, Arnau Eixamús, que havia de regir 15 anys el monestir, sembla un abat de transició. De fet, és durant el seu govern i en els primers anys del seu successor, Guillem Aguiló, que es produïxen les altres onades de la gnanola, la guerra amb Gènova i la llarga contlaga que fou anomenada "guerra dels dos Peres" i en la qual s'enfrontaren durament l'arraxada valentia de Pere I de Castella i la tenacitat armada de política del seu homònim d'Aragó.

Mestre Aloy, Jaume Cascalls i Joan de Deu són els tres grans esculptors als quals encarrega Pere III, un cop es troba en la relativa calma que segueix la guerra amb Castella, la gran obra dels sepulcres reials. La seva protecció envers el monestir ja ve de temps: en 1340 havia donat salvaguarda general a Poblet i a les finques que en depenien i l'any següent concedia a l'abat Copons una remissió de la meitat en els drets de Cancel·leria. Ja des d'aleshores elegia com a lloc de la seva sepultura el Monestir i donava, com a almoïna per aquest fet, cinc mil sous barcelonins anuals, trets de les rendes que a Puigcerda tenien els partidaris de Jaume de Mallorca. Més endavant ~~els monjos~~ ^{als monjos} concedia l'explo-
tació franca de les mines que es trobessin entorn del Monestir (llevat les d'or, plata i sofre). A Girona, l'any 1358, confirmava els Privile-

TAS-893(4)

ets i les tranquïcies que tenien els estadants del Monestir de Poblet, i l'any 1369 permetia que s'editiquessin les fortificacions, les quals gràcies a la seva empena i a la de l'abat Agulló, eren ja acabades i ben sòlidament, l'any 1374. N'és encara avui una mostra excepcional la gran Porta reial, amb les dues torres que servien de model a les dels Serrans de València. (2)

Per altra banda, l'abat Guillem Agulló esdevé, l'any 1375, almoner reial, quedant aquesta dignitat involucrada amb el càrrec. Es el mateix abat Agulló el qui, en 1366, fa els convents amb Jaume Cascallis per a fabricar, d'ordre del rei Pere III, els arcs que a banda i banda del presbiteri de l'església, han de contenir els sepulcres de Jaume I, d'Alfons el Cast i d'ell mateix. Cascallis havia estat deixeble i soci de Mestre Aloi, era casat amb una filla del pintor Ferrer Bassa i havia deixat ja altres mostres del seu talent d'escultor al Rosselló, a Girona i a Lleida. Home de gran prestigi, era cridat de per tot arreu per a esculpir imatges i retauls. Pels volts de 1378, quan Jaume Cascallis torna a ocupar-se de les tombes reials de Poblet, empatat pel rei, que no tolera que les obres restin empanatades - i la seva correspondència està plena de cartes a l'abat Agulló o als mateixos escultors, reclamant-los una assistència en l'obra empresa, haurà d'anar-hi amb un altre important ajudant: un home que havia estat esclau seu, un habilitíssim escultor grec, natural de Messina, que es deia Jordi de Déu, i que el rei, ~~havia~~ en vista que el grec era "abte en aytals obres", reclamava al batlle de Cervera que amb violència el calla, fes anar a Poblet. Com diu Duran i Sanpere, a qui seguim en aquests detalls, "el rei Pere té una veritable preocupació per aquests sepulcres; contracta escultors i els insta constantment perquè no deixin l'obra inacabada; modifica els projectes, critica els treballs, castiga els mestres escultors que no compleixen els encàrrecs i, durant anys, escriu amb una assistència obsessiva lletres comminatòries a l'abat de Poblet i als artistes que hi inter-

venen." (3)

Jordi de Déu completa l'obra de Cascallis i rep encara l'encàrrec d'altres tombes d'alabastre, amb decoració de vidre blau, per a dos infants de la casa reial (és una època de gran mortalitat infantil i el Casal de Barcelona té un gran nombre d'infants i infantes morts

(2) Adolf FLORENSA.- "L'arquitectura civil" a l'ART CATALÀ, vol. I, pag. 341.
 (3) A. DURAN i SANPERE.- "L'escultura", op. cit., pag. 360.

de pocs mesos i que seran enterrats a Poblet). També el rei Pere en-
carregava a l'escultor grec el sepulcre del duc de Girona, el seu
fill primògenit, amb les imatges tombals del duc Joan, de la seva
primera muller Matha d'Armanyac i de l'esposa vivent - i que el so-
breitura - Violant de Bar. I fins als darrers anys de la seva vida,
encara es preocupava el rei de les cerimònies d'aquelles sepultures
reials i principesques que tanta feina li han donat, i encarregava
al mateix Jordi de Déu el monument funerari de la seva filla la in-
fanta Joana, comtessa d'Empúries.

En un primer testament, del 4 de maig de 1363, el rei Pere III
ja havia ordenat que fos enterrat a Poblet i encomanava a la seva
muller Elionor que dugés a terme l'obra dels arcs i els sepulcres
reials de l'església major del monestir, emprant per a això. Les ven-
des que el rei tenia a Mallorca. En un altre testament, del 17 d'agost
de 1379, renova el Cerimoniós la seva voluntat d'èsser enterrat a Po-
blet, on ja ha fet fabricar els sepulcres monumentals dels dos reis
Alfons I i Jaume I i el seu i tot. Encara triga uns anys a morir -
les tres mullers l'havien precedit en el sepulcre conjunt on elles
i ell estaven representats en èfegie - i aquell 5 de gener de 1387,
quan finava al Palau Menor de Barcelona, als seixanta-set anys d'edat,
podia considerar ja definitivament endegat aquell gran projecte que
li havia ocupat tants ~~anys~~ anys i que convertia el monestir de Po-
blet en el panteó dels reis catalans.

No és aquesta, recordem-ho, l'única mostra de l'interès que Pe-
re III de Catalunya, II de València i IV d'Aragó va demostrar en vi-
da per Poblet. Hi ha encara aquella ordre tan sorprenent en un home
que, dintre les limitacions de l'època, podia ésser considerat com un
autèntic bibliòfil i que tota la vida anava a l'encalç dels llibres
adients als seus neguits (història, religió, astronomia, etc.) La se-
va rica biblioteca havia de passar tota a Poblet i, minucios com sem-
pre, el rei donava les instruccions que calia per a conservar en segu-
retat els preciosos llibres. Dament la pedra de l'entrada un rètol es-
culpít havia de dir "Aquesta és la llibreria del rei En Pere III", i
tots els llibres que ell tingues a Barcelona o "on que sien" hi havien
d'èsser duts.

Es indiscutible, doncs, que la inclinació del rei del Punyalel
pel gran cenobi del Francolí era una cosa íntimament sentida. Però em
sembla que cal cercar en les raons que he esmentat - política d'exal-

fació de la dignitat reial, desig d'igualar i superar adhoc els seus gloriosos avantpassats, desig de fer oblidar a la posteritat la talla exigua del setmesó malaltís que ell era. I també - per que no? - un sentiment de devoció envers Santa Maria de Poblet, i d'amistat envers els monjos i els abats que l'habitaren durant el seu llarg regnat.

=====

J O A N I, E L C A Ç A D O R

=====

El regnat del seu fill primogènit, d'aquell Joan, duc de Girona, que ja tenia preparada una tomba solenne a Poblet, fou en canvi més aviat curt - nou anys - i coincidí en gran part amb el govern de l'abat Guillem Aguiló, el qual duqué les regnes de Poblet durant trenta-tres anys, i amb els primers anys d'un altre dels grans abats d'aquell segle, Mestre Vicenç Ferrer - probablement oncle del sant domini - de tanta influència en temps de Martí l'Humà.

Les relacions de Joan I, un cop rei d'Aragó, amb Poblet, tenen un doble caràcter. En primer lloc, hi ha el compromís sagrat de fer complir les voluntats del pare. I el rei Pere havia estat disposat provisionalment, el deu de gener de 1387, a la Seu de Barcelona, tot i les reclamacions que l'Abat de Poblet feia, per tal que les despulles reials fossin traslladades al seu monestir. Una de les primeres estades de Joan I, un cop rei, a Poblet, coincideix, a primers de 1390, amb el tercer aniversari de la mort de Pere III i és motiu, per tant, a un solenne ofici de difunts presidit pels reis. Al mateix temps, és dut a Poblet, per a ésser inhumada a la seva tomba definitiva, la primera muller, Matha d'Armanyac. L'abat Aguiló devia recordar-li l'obligació que tenia, com a fill respectuós de les darreres voluntats del seu pare, de fer traslladar també les despulles d'aquest. Però els anys passen sense que aquest trasllat s'efectuï.

En una altra ocasió, el 3 de setembre de 1393, celebra a la Seu de Barcelona un altre ofici d'aniversari en sufragi de l'ànima del seu pare, encara enterrat a la Catedral. Mestre Vicenç Ferrer, que ha estat molts anys almoner seu, ara ha estat nomenat abat de Poblet i deu reclamar també el trasllat. Però ara preocupen a Joan les notícies que arriben de Sardanya i no té temps de fer el trasllat. Això no obsta perquè no en determini tot el cerimonial de la processó solenne que

haurà d'acompanyar les restes de Pere III de Barcelona a Poblet: tots els ciutadans havien d'acompanyar-lo fins a la Creu del Camí, els consellers, amb una delegació especial, fins a la Creu de Maganera, i després la representació de Barcelona es limitaria a dos consellers, amb ed d'or de la ciutat, les lluminàries i tota la pompa prescrita per a un enterrament reial. La preparació del passatge de Joan I a Sardenya - preparacions llargues i minucioses, per a un passatge que mai no s'arribà a realitzar - suspensen el trasllat de les despulles del ~~XXXXXX~~ difunt d'Aragó. Però, de València estant, el 10 d'abril de 1394, Joan torna a escriure a l'abat Vicenç Ferrer, fixant-li una data - el 15 de maig - per al trasllat i fixant els detalls de l'acompanyament i l'itinerari.

Aquests documents, de caràcter peremptori, i el text que ens ha pervingut documentalment de la làpida que es posa damunt el sepulcre del rei Pere III quan les seves despulles hi estigueren definitivament dipositades, podria fer creure que Joan va dur a terme, efectivament, el trasllat. En realitat, no fou així, i fins a 1401, regnant ja Martí I l'Humà, no es farà la inhumació definitiva, al sepulcre monumental, del cos de Pere III. Malgrat això, com hem dit, la llosa sepulcral del rei del Puyalot (a pugione vocatus), després d'esmentar que el cos del sobirà havia romàs set anys i sis mesos a la Catedral de Barcelona "sine desiderato sepulcro quod ipse sibi et aliis Heibus in hoc Monas-

terio Populeti construxerat." Fet aquest reconeixement de la voluntat del difunt sobirà i de la seva intervenció en la construcció dels sepulcres, la llosa afirma que el 15 de maig de 1394 es realitzava la solemne inhumació, estant present el seu fill, l'infant Joan, Rei d'Aragó, amb barons preclars i molts Prelats. Però cal suposar que aquesta llosa sepulcral, encarregada quan Joan creia que la cerimònia es realitzaria definitivament aquell dia, hagué d'esperar encara set anys a tenir dret a ocupar un lloc en el sepulcre.

L'altra relació que tingué Joan I amb el monestir de Poblet, a través de Mestre Vicenç Ferrer - quan aquest encara no era abat del cenobi - està íntimament lligada amb la dèria que ha donat un dels dos sobrenoms que mereixia el qui també fou anomenat "Amador de la Gentillesa" per haver protegit la Gata Ciència i fundat els Jocs Florals de Barcelona. Es aquella famosa carta del 8 de novembre de 1389 en la qual li mana, en previstió d'una pròxima visita: "Fagats obrir les claveres res de la vinya e (que) fagats caçar de fora per manera que les lebres

hi entren, e puyes fets-los tancar que no'n puxen exir tro que nos hi
 siam. Fets agranar los porchs salvatges que vinguen en la dita vi-
 nya, e fets-hi metre truges que vagen en amor, per tal que ells millis
 hi davallen, en manera que com siam act hi puxam capar e haver-hi nos-
 tre plaer." (14) Es cert que el desenrotllament més aviat tempestuós de
 les sessions de les Corts Generals de Montsó, la mort d'un fill nou-
 nat (l'infant Ferran Mateu) i la invasió de les tropes del comte d'Ar-
 manyac li priven de dur a terme aquest programa cinègic, però la so-
 lta enunciació dels propòsits - repetits amb altres edificis civils o
 religiosos d'altres indrets, - dona una llum especial sobre les rela-
 cions de Joan I amb el Monestir de Poblet.
 També es significatiu - i fins a cert punt desconcertant - que el
 rei Joan I, que ja té el sepulcre fet a Poblet i hi ha fet soterrar la
 seva primera muller, deixi determinat d'ésser enterrat a Montserrat,
 i que, en previstió d'un plec entre els dos grans monestirs, sigui di-
 postat, com el seu pare, a la Seu de Barcelona.
 Rei caçador, rei un xic vel.litari, distret amb l'amor de la seva
 muller francesa i amb les cançons i les poesies de la seva cort de mi-
 nistres i joglars, Joan I no va tenir una gran relació amb Poblet.
 Tamateix, el seu cos havia d'anar-hi a trobar un repòs definitiu.

=====

M A R T I I, R E I D E V O T I H U M A

=====

La fonamental simpatia que es desprèn de la figura del segon fill
 i successor del rei Pere el Cerimoniós, d'aquell sobirà que merescque
 el sobrenom d'Humà (i en aquest hi anava implícit el d'Humanista), ha
 estat prou per a fer-li perdonar la culpa que va tenir en no designar
 successor i donar lloc, per tant, a allò que Domènec i Montaner va
 dir-ne "La iniquitat de Casp". Tampoc no és gaire dilatat el seu reg-
 nat, quinze anys (1396-1410) i els darrers anys estan plens de dolis i
 contrarietats. La seva amistat, primerament amb Mestre Vicenç Ferrer
 i després amb el seu successor, Jaume Carob - que havia estat llocti-
 nent d'almoiner de Martí, quan aquest començava el seu regnat - sembla
 reflectir una predilecció per Poblet, tan gran almenys com la que li ha-
 via demostrat el seu pare.
 Son, en primer lloc, les confirmacions de privilegis, l'exempció

de tributs, la solemne proclamació de la reial salvaguarda, amb ban-
deres del rei fixades damunt torres, castells i villes que depenien
del Monestir de Poblet. Es també la decisió de construir-se, fora
de la clausura, el Palau que encara avui és conegut pel seu nom i en
el qual havia d'allotjar-se, amb la seva cort i els seus servidors,
damunt el dormidor de freres, projecte que es posa en marxa l'any
1397 i que, malauradament, restà inacabat.

També relacionat amb Poblet és el seguit de gestions que hagué
de fer per a resoldre el plet de la sepultura de Joan I. Fins al Sant
Pare d'Avinyó (ja és Pere de Luna, parent de la reina Maria) acut el
rei, demanant-li que fos esmenada la voluntat del difunt en aquesta
matèria. El 22 de febrer ~~xxxxxxx~~ de 1401 va obtenir-ho, i tot
seguit ho va comunicar a l'abat Vicenç Ferrer, al seu futur suces-
sor, fra Jaume Caró, i a l'abat de Ripoll, que representa el mones-
tir de Montserrat. L'extracció del cos de Joan I del lloc on estava
enterrat a la Seu de Barcelona va produir certes protestes dels ca-
nonges. Pel maig d'aquell any, però, els cossos de Pere III i de
Joan I eren a Poblet i l'ur inhumació definitiva es feia als sepul-
cres que ja els eren destinats. Però el trasllat, així com el de la
seva germana la comtessa d'Empúries - ja acabat el sepulcre que li ha-
via de fer Joan de Déu - no pogué fer-se amb la solennitat que el rei
hauria volgut.

Martí no era, com el seu germà, un aferrissat caçador ni un viat-
ger infatigable. Era un home devot, sedentari, que es complaia en les
lectures pietoses i en el rebó en els seus palaus de fora vila. Els
conflictes de Sardenya, el plet del Gran Cisma - en el qual ell és
protagonista destacat, defensor com és a ultrança de Bènet XIII - i
sobretot les morts successives de la seva muller i del seu fill Martí
el jove, ocupaven massa les seves preocupacions perquè pogués seguir
de la vora, com el seu pare, les obres que havia ordenat a Poblet, i
que a la seva mort van quedar inacabades.

Però la seva fidelitat al gran monestir també es manifesta en el
seu testament. Vol que el seu hereu li faci fer un sepulcre honorífic
a la part buida de l'arc on hi ha el seu pare i la seva mare, i que
mentre aquest sepulcre no fos obrat, l'ebterressin davant la capella
de Sant Jeroni, amb una pedra sobreposada, sense llosa ni inscripció,
perquè tothom que passés de l'Església al claustre haguess de trepitjar-
lo. Però ell va morir el darrer dia de maig de 1410 al monestir de

Valldonzella, extramurs de Barcelona, i el seu cos - sense hereu directe i immediat com moria Martí - estigué dipositat cinquanta anys a la Seu de Barcelona. L'any 1434, la reina Maria, muller d'Alfons el Magnànim, intentà de fer la trasllació, però calgué que hi renunciés, davant els desigs expressats pel seu marit d'assistir-hi. En realitat, no fou fins a l'any 1460, regnant ja el rei Joan II, que l'abat Delgado, acompanyat de trenta monjos, anà a Barcelona per a recollir les despulles de Martí l'Humà i les de la reina Violant, vidua de Joan I. Duts a Poblet, i posat que l'indret destinat per Martí a la seva sepultura havia estat ocupat pel sepulcre de Ferran el d'Antequera, li fou preparada una tomba de fusta, sota el sepulcre dels seus pares, al costat de la seva muller Maria de Luna.

La fidelitat del rei Martí a Poblet podia, així, trobar un darrer refugi, menys humil que el que havia previst com a sepultura provisional, però molt més fràgil que el que pensava obtenir, al costat del seu pare. Ell és el darrer rei d'Aragó de la Casa de Barcelona que hi ha enterrat a Poblet. Amb ell s'acabava la dinastia. Li feien companyia les dues mullers, puix que Margarida de Prades, la segona i última esposa, també era d'uta a Poblet, on tenia una simple sepultura al presbiteri.

Després d'ell, venia la dinastia dels Trastàmara, i són tres els reis d'aquest Casal que foren enterrats a Poblet: Ferran I, Alfons el Magnànim i Joan II. També hi era enterrat el Príncep Carles de Viana, en la persona del qual tanta devoció posaven els catalans. Però, si aquestes reis d'Aragó confirmaven el caràcter de panteó reial que, malgrat totes les vicissituds, ha conservat el monestir de Poblet, és indubtable que l'empenya decisiva per a donar al gran cenobi del Francolí aquest caràcter la donava Pere el Cerimoniós i, més modestament, el seu segon fill Martí l'Humà.

Rafael T A S I S

- 4) V. "Johan d'Aragó," per Josep M. Roca, pag. 287.
 5) "Notes Històriques i Sepultures de Poblet", pel P. Jaume Fortuny. (Col. Llecó de manuscrits, etc.) Pag. 78 i ss.